

ویژگی‌های روان‌سنجی ابزار مدیریت عواطف و احساسات در بین کودکان

Psychometric Properties of the Emotional and Emotional Management Tool in Children

عاطفه سهرابی ام آباد

چکیده

Abstract

The relationship and awareness between the children and their teachers and parents is one of the most important steps to make an effective relationship between them. Its years that this matter has attracted the attention of educational and breeding expert to itself. Parents and children can provide a situation for there to see their logical and correct behavior by being aware of their emotions and the amount of management which the children can have on their emotions. The aim of this study is to standard the tool to evaluate the Psychometric properties of emotional and emotional management tool among primary school children referring to Faramoz centers of southern Tehran. The sample of 257 learners from faramooz center that cover 10% of total clients. data were analyzed using exploratory factor analysis (varimax rotation) and Cronbach's alpha using spss-24 software and maximum likelihood using lisrel 8.72 software . The result showed $kmo=0.779$ / Bartlett's sprite test with chi-square

پژوهش حاضر ویژگی روان‌سنجی ابزار مدیریت عواطف و احساسات در کودکان را مورد مطالعه قرار می‌دهد. نمونه آماری ۲۵۷ نفر از فراگیران مراجعه به مرکز فراموز پهنه جنوب در مقطع ابتدایی بوده که ۱۰٪ از حجم جامعه (مراجعیین کل) را شامل می‌شود. داده‌ها با استفاده تحلیل عاملی اکتشافی (چرخش واریماکس) و آلفای کرونباخ با نرم‌افزار SPSS-24 و حداکثر درست‌نمایی با نرم‌افزار لیزرل تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان داد $KMO=0.779$ ، آزمون کرویت بارتلت با تقریب کای اسکوئر $585/917$ و ارزش‌ویژه اولیه برای هر سه عامل بزرگتر از ۱ حاصل شد. در مدل ارائه شده، $CFI=0.93$ ، $df=51$ ، $RMSEA=0.12$ ، $IFI=0.93$ ، $RFI=0.87$ ، $NFI=0.90$ گزارش شد. مقدار آلفا برای عامل اول 0.738 ، عامل دوم 0.823 و عامل سوم

approximation 585.917 and initial value for all three factors greater than 1.0 In the proposed model reported was RMSEA=0.72 df=51 CFI=0.93 NFI=0.90 RFI=0.87 IFI:0.93. The alpha value for the first factor was 0.738 the second factor was 0.823 and the third factor was 0.820 and the total reliability of the questionnaire was 0.847. In total the questionnaire has acceptable reliability and validity

Keywords: emotional management tool . faramooz center. Exploratory . analysis . reliability. Validity

۰/۸۲۰ و پایایی کلی پرسشنامه نیز ۰/۸۴۷ بدست آمد. در مجموع پرسشنامه از روایی و پایایی قابل قبولی برخوردار است. **واژه های کلیدی:** ابزار مدیریت عواطف و احساسات، مرکز فراموز، تحلیل عاملی، روایی، پایایی

مقدمه

ارتباط والدین و فرزندان از جمله موارد مهمی هستند که سالها نظر متخصصان تعلیم و تربیت را به خود جلب کرده است. خانواده نخستین پایگاهی است که پیوند بین کودک و محیط را فراهم می کند. کودک و خانواده نگرش های اولیه را درباره جهان فرا می گیرد، از لحاظ جسمانی و ذهنی رشد می یابد، شیوه های سخن گفتن را می آموزد. هنجارهای اساسی رفتار را یاد می گیرد و سرانجام نگرش ها، اخلاق و روحیاتش شکل می گیرد و اجتماعی می شود (نقل از هیبتی، ۱۳۹۱).

یکی از مهم ترین عوامل محیطی، خانواده است که بعد کارکردی آن در مطالعه های مختلف مورد تأمل قرار گرفته است. والدین با رفتارهای خود آفریننده ی موقعیت هایی هستند که رفتارهای خاص را در فرزندان برمی انگیزد و سرمشق ها را برای الگو سازی در اختیار آنها قرار داده و یا به تشویق دسته خاصی از رفتارها می پردازد، در بسیاری از موارد این نقش و عملکرد خانواده است که باعث بوجود آمدن عواطف در کودکان می شود و در موارد بسیار دیگر نیز این خانواده با حمایت های خود از فرزندان در مقابل فشارهای مدرسه و همسالان باعث از بین بردن و آرام کردن تنش های حاصل از عواطف و احساسات می شود (شرودر، ۱۹۹۰؛ ترجمه فیروزبخت، ۱۳۸۵).

معمولاً اغلب دانش آموزان در زندگی خود با استرس های کم و زیادی رو به رو می شوند که بخشی از آنها ناشی از تغییرات رشدی است مانند رشد و تغییرات هورمونی که حتی در ارتباط فرد با والدین و اجتماع تأثیر می گذارد. استرس های دیگر فردی و شامل فشار برای پیشرفت مدرسه، نقل و انتقال خانواده، تغییر مدرسه، نزاع والدین، طلاق و اعتیاد والدین می باشد (نوری و همکاران، ۱۳۷۹؛ نقل از حسن پور، ۱۳۸۲). پاسخ های هیجانی و واکنش عصبی به این استرس های روزمره در فرد باعث ایجاد اضطراب می شود (پروچسکا، ۱۹۹۹؛ ترجمه سید محمدی، ۱۳۸۱).

از دیگر موضوعات که بررسی آن در مدارس و دانش‌آموزان جالب می‌باشد، بحث راهبردهای سازشی و یا همان مدیریت عواطف و احساسات است. بر طبق مدل تعاملی استرس، سازش یکی از ابزارهای اساسی می‌باشد که به طور عمیقی مورد ارزیابی قرار گرفته است. تلاش‌های سازشی فرد را در اصلاح رفتار یا کاهش هیجان منفی یاری می‌نماید. مدت‌های مدیدی است که گمان بر این بوده است که گرفتاری‌های روزمره می‌تواند بر سلامت جسمانی و روانی افراد تأثیر زبان‌بار داشته باشد و این راهبردهای سازشی افراد است که باعث کاهش هیجان‌ات و تنش درونی افراد می‌شود (کوکس، ۱۹۷۸).

عواطف اهمیت زیادی دارند؛ نه فقط به واسطه ایجاد احساسات خوشایند یا ناخوشایند! بلکه همین احساسات هستند که چگونگی رفتار ما را مشخص می‌کنند. عواطف بر خلاف رفتار، در معرض کنترل سایرین نیستند؛ نه ما قادر به کنترل عواطف دیگران هستیم و نه دیگران می‌توانند عواطف ما را کنترل کنند و به بیانی دیگر، احساسات ما فقط متعلق به خودمان است. البته دیگران هم می‌توانند حداکثر کوشش خود را برای تأثیر روی احساساتمان را داشته باشند. اما فقط و فقط خود فرد می‌تواند انتخاب کند که این تأثیرات اعمال شود یا نه! در یک طبقه‌بندی کلی، احساسات را می‌توان به ۲ گروه تقسیم کرد:

۱. احساساتی که به افراد کمک می‌کنند، عملکرد موثرتری داشته باشند داشتن سطح مناسبی از اضطراب است که عملکرد را ارتقا می‌بخشد و در نتیجه، بهتر از زمانی که به صورت معمول و عادی به مسائل نظر دارید، اقدام می‌کنید.

۲. احساساتی که موجب می‌شوند عملکرد موثر پایین‌تر از سطح توانمندی فرد باشد، احساساتی مانند خشم، دلواپسی و احساس گناه هستند که غالباً مانع عملکرد موثر می‌شوند. در ضمن مادامی که این حالات در شما وجود دارد، احساس ناخوشایندی خواهید داشت. واضح است احساساتی که موجب ارتقای عملکرد می‌شوند، مطلوب و لذت‌بخش هستند، در مقابل احساساتی که باعث افت عملکرد می‌شوند، هم ناخواسته و هم ناخوشایند هستند.

عواطف بخش مهم و اساسی زندگی انسان را تشکیل می‌دهند به گونه‌ای که تصویر زندگی بدون آن پنداری دشوار است. ویژگی‌ها و تغییرات عواطف، چگونگی ارتباط‌گیری عاطفی و درک و تفسیر عواطف دیگران، نقشی مهم در رشد و سازمان شخصیت، تحول اخلاقی و روابط اجتماعی، شکل‌گیری هویت و مفهوم فرد دارد (لطف آبادی، ۱۳۷۹). همه انسان‌ها، هیجان‌ها و عواطف را در زندگی خود تجربه می‌کنند و این کاملاً طبیعی است که در رویارویی با موقعیت‌های گوناگون، عواطفی متفاوت از خود نشان دهند (قدیری، ۱۳۸۴).

از آیات و روایات، این‌گونه برداشت می‌شود که عواطف باید کنترل شود و در صورت تعارض با ارزش‌های دیگر نمی‌توان همه جا آن‌ها را ترجیح داد؛ بلکه لازم است با افراط در عواطف مبارزه

کنیم و آن‌ها را تحت راهنمایی و کنترل عقل قرار دهیم (مصباح یزدی، ۱۳۸۴). این هدف تنها با شناخت صحیح و درست چگونگی ابراز و کنترل عواطف، محقق خواهد شد (شریعتمداری، ۱۳۸۴). مدیریت عواطف به انسان تعادل روحی، روانی می‌بخشد، خواهش‌ها و نیازهای متضاد را ارزیابی و در صورت ضرورت، بخشی از آن‌ها را برآورده می‌سازد و احساسات را به سمت و سوی مناسبی هدایت می‌کند و در واقع زمینه عزت نفس شمرده می‌شود.

تحقیقات میدانی زیادی شاهد این موضوع است که مهارت‌های اجتماعی و عاطفی نقش بسزایی در شکل دادن به موفقیت دانش‌آموزان دارد و همچنین آن‌ها را آماده می‌کند تا با سلامت و بهداشت روان بالایی وارد کار و فعالیت‌های مختلف اجتماعی شوند. در ۲۰ سال گذشته آمار بالایی تحقیق در زمینه اهمیت یادگیری اجتماعی و احساسی (مدیریت احساسات) منتشر گردیده است. بسیاری از موسسات آموزشی نو پا به دنبال این هستند که راه‌هایی بیابند تا تلفیق خوبی از مدیریت احساسات و آموزش کلاسی و درسی داشته باشند. اما متأسفانه زنجیره مشترک و مناسبی بین ادارات مربوط با هم به وجود نیامده و بطور کلی باید بگوییم به استاندارد مورد نظر دست نیافته‌ایم، چرا که آموزش و پرورش به تنهایی نمی‌تواند مقوله اجتماعی و احساسی (مدیریت احساسات) را آموزش دهد بلکه در این زمینه تمام رسانه‌ها به خصوص رسانه‌های تصویری و تمام مراکز آموزشی متصل به آموزش و پرورش مانند موسسات و مراکز مشاوره و خدمات درمانی در این زمینه نقش دارند.

این سوال مطرح می‌شود که چرا آموزش مهارت‌های اجتماعی - احساسی (مدیریت احساسات) در کودکان اهمیت دارد؟ باید در پاسخ به این موضوع گفت در جوامع کنونی کسب مهارت‌های علمی اغلب اولویت بیشتر و بالاتری را نسبت به توسعه مهارت‌های اجتماعی - احساسی (مدیریت احساسات) را دارد ولی لازم به توضیح است که کودکانی در زندگی آینده‌شان موفق خواهند بود که در ابتدا مهارت‌های اجتماعی - احساسی (مدیریت احساسات) را آموخته‌اند سپس به حرفه‌آموزی و علم‌آموزی پرداخته‌اند.

پنج مهارت اساسی وجود دارد که پایه و اساس مهارت‌های مهم عاطفی اجتماعی (مدیریت احساسات) را تشکیل می‌دهد. این پنج مهارت عبارتند از:

۱. **خودآگاهی:** توانایی تشخیص احساسات و درک ارتباط بین احساسات، افکار، و رفتار
۲. **خودمدیریت:** توانایی تنظیم احساسات، افکار و رفتارها
۳. **آگاهی اجتماعی:** توانایی درک دیدگاه‌های دیگران و همدلی با آن‌ها
۴. **مهارت‌های ارتباطی:** توانایی ایجاد و حفظ روابط سالم
۵. **تصمیم‌گیری مسؤانه:** توانایی انتخاب راه و روش مناسب در مورد رفتار و تعامل با دیگران (پلاچیک، ۱۳۷۱).

در این تحقیق سه مهارت از پنج مهارت بالا مورد بررسی قرار می‌گیرد (خود مدیریتی - مهارت‌های ارتباطی - تصمیم‌گیری مسئولانه). که پرسشنامه بصورت مجزا هر یک را جداگانه بررسی و اندازه‌گیری می‌کند. شواهد بسیاری ثابت می‌کنند که افراد دارای مهارت مدیریت عواطف و احساسات در حوزه‌های مختلف زندگی موفق و کارآمد می‌باشند. افزون بر این، الگوهای نظری اخیر، تنظیم موفق هیجان را با پیامدهای سلامت، روابط بین فردی، عملکرد شغلی و تحصیلی مطلوب مرتبط؛ و برعکس عدم توانایی در تنظیم هیجان‌شناختی را با اختلال‌های روانی مرتبط دانسته‌اند (حسینی و میرآقایی، ۱۳۹۱).

بنابراین توجه به مدیریت عواطف و کاربرد مناسب آن‌ها در روابط انسانی، درک احوال خود و دیگران، خویشتن‌داری و تسلط بر خواسته‌های خود، همدلی با دیگران، استفاده مثبت از هیجان‌ها در تفکر و شناخت؛ می‌تواند مهم باشد (اکبرزاده، ۱۳۸۳).

روش پژوهش

جامعه آماری پژوهش حاضر عبارت است از والدین فراگیران مراجعه کننده به مرکز فراموز پهنه جنوب تهران در نیمسال اول تحصیلی ۹۶-۹۷ مطابق با آمار دریافت شده از واحد آموزش برابر با ۲۵۷۰ نفر در سه مقطع پیش دبستانی، دوره اول ابتدایی (اول تا سوم) و دوره دوم ابتدایی (سوم تا ششم) می‌باشند. مجموعاً ۲۵۷ نفر (۱۰ درصد از کل فراگیران مرکز) انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در پژوهش حاضر شامل پرسشنامه سنجش مدیریت عواطف و احساسات در کودکان به منظور تعیین ویژگی‌های روانسنجی مدیریت عواطف و احساسات در کودکان بود.

ابزار پژوهش

پرسشنامه مدیریت عواطف و احساسات باهدف سنجش ویژگی‌های روانسنجی کودکان مقطع ابتدایی و مبتنی بر گزارش والدین است. این پرسشنامه یک نسخه کوتاه ۱۲ سوالی از فرم بلند ۳۳ پرسش اصلی خود مدیریتی (روربرک، آزار، وانگر ۱۹۸۸) ۴۲ پرسش اصلی تصمیم‌گیری مسئولانه (مارتین ۱۹۸۸) ۲۵ پرسش مهارت‌های ارتباطی (CPPRG 1995) تشکیل شده است.

پرسشنامه معیار سه جنبه از رفتار فراگیران را اندازه‌گیری می‌کند که شامل (۱) خود مدیریتی ۲۹ تصمیم‌گیری مسئولانه (۳) مهارت‌های ارتباطی می‌باشد.

پرسشنامه شامل ۱۲ سوال می‌باشد که در مقیاس لیکرت نمره گذاری می‌شود. (هیچوقت ۱، زمانهای بسیار کمی ۲، اغلب اوقات ۳، همیشه ۴)

- حاصل جمع نمرات سوال‌های ۱-۲-۶ تقسیم بر ۳ بیانگر نمای عدد تصمیم‌گیری مسئولانه حاصل جمع سوال‌های ۳-۴-۵ تقسیم بر ۳ بیانگر نمای عدد خودمدیریتی و حاصل جمع سوال‌های ۱۲-۱۱-۱۰-۹-۸-۷ تقسیم بر ۶ بیانگر نمای عددی مهارت‌های ارتباطی می‌باشد.
- مقدار آلفا برای عامل اول (تصمیم‌گیری مسئولانه) به میزان ۰/۸۰۵ (برای ۳ سوال)، برای عامل دوم (خودمدیریتی) به میزان ۰/۷۹۸ (برای ۳ سوال) و برای عامل سوم (مهارت‌های ارتباطی) به میزان ۰/۸۳۳ و پایایی کلی پرسشنامه نیز به میزان ۰/۸۷۵ بدست آمد.
۱. به منظور بررسی آمار توصیفی خرده‌مولفه‌های از میانگین وزنی استفاده گردید
  ۲. جهت بررسی روایی پرسشنامه از تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از چرخش واریمکس و نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ استفاده شد
  ۳. به منظور تایید عامل‌های شناسایی شده توسط چرخش واریمکس، از تحلیل عاملی تاییدی با روش حداکثر درست‌نمایی با نرم افزار لیزرل نسخه ۸/۷۲ استفاده گردید
  ۴. به منظور محاسبه پایایی پرسشنامه نیز از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید

یافته‌ها

با توجه به نتایج یافته‌های توصیفی، توزیع سطوح سنی افراد حاضر در نمونه‌گیری محدوده سنی از ۳۰ تا بالای ۴۳ سال متغیر بوده که از این بین ۱۷/۱۱ درصد معادل ۳۹ نفر محدوده سنی ۳۰ تا ۳۲ سال، ۴۶/۴۹ درصد معادل ۱۰۶ نفر ۳۳ تا ۳۶ سال، ۲۷/۶۳ درصد معادل ۶۳ نفر ۳۷ تا ۳۹ سال، ۸/۳۳ درصد معادل ۱۹ نفر ۴۰ تا ۴۲ سال و ۰/۴۴ درصد معادل ۱ نفر ۴۳ سال و بالاتر را دارا بوده‌اند. همچنین با توجه به نتایج، سطوح تحصیلات پاسخ‌دهندگان دارای ۴ مقطع تحصیلی دیپلم، کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و بالاتر می‌باشند. تعداد ۲۴ نفر معادل ۱۰/۵۳ درصد دارای مدرک دیپلم، ۲۶/۷۵ درصد معادل ۶۱ نفر کاردانی، ۵۰ درصد معادل ۱۱۴ نفر کارشناسی و ۱۲/۷۲ درصد معادل ۲۹ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بوده‌اند. به منظور بررسی آمار توصیفی خرده‌مولفه‌های از میانگین وزنی استفاده گردید. مطابق با مندرجات موجود در جدول ۱ خرده‌مولفه "تصمیم‌گیری مسئولانه" دارای میانگین نمره ۳/۰۶۴۳ با انحراف از معیار ۰/۵۴۹۷۸ و واریانس ۰/۳۰۲ و بیشینه ۴/۰۰ بوده است. خرده‌مولفه "خودمدیریتی" نیز دارای میانگین نمره ۲/۸۹۳۳ با انحراف از معیار ۰/۶۱۳۷۷، واریانس ۰/۳۷۷ و بیشینه ۴/۰۰ بوده و خرده‌مولفه "مهارت‌های ارتباطی" دارای میانگین نمره ۳/۱۴۹۱ با انحراف از معیار ۰/۴۵۵۲۲ و واریانس ۰/۲۰۷ و بیشینه ۴/۰۰ بوده است.

جدول ۱: آمار توصیفی خرده‌مولفه‌ها

مهارت‌های ارتباطی	خودمدیریتی	تصمیم‌گیری مسئولانه	
۲۲۸	۲۲۸	۲۲۸	تعداد
۳/۱۴۹۱	۲/۸۹۳۳	۳/۰۶۴۳	میانگین
۰/۰۳۰۱۵	۰/۰۴۰۶۵	۰/۰۳۶۴۱	انحراف از میانگین
۳/۱۶۶۷	۳/۰۰۰۰	۳/۰۰۰۰	میانه
۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	مد
۰/۴۵۵۲۲	۰/۶۱۳۷۷	۰/۵۴۹۷۸	انحراف استاندارد
۰/۲۰۷	۰/۳۷۷	۰/۳۰۲	واریانس
۱/۶۷	۱/۳۳	۲/۰۰	کمینه
۴/۰۰	۴/۰۰	۴/۰۰	بیشینه
۷۱۸/۰۰	۶۵۹/۶۷	۶۹۸/۶۷	جمع

جهت بررسی روایی پرسشنامه از تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از چرخش واریماکس و نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ استفاده شد. همچنین به منظور تایید عامل‌های شناسایی شده توسط چرخش واریماکس، از تحلیل عاملی تاییدی با روش حداکثر درست نمایی با نرم افزار لیزرل نسخه ۸/۷۲ استفاده گردید که نتایج آن در جدول‌های زیر آورده و هر یک به تفصیل شرح داده شده است. برای انجام تحلیل عاملی حجم نمونه را به دو بخش تقسیم کرده به گونه‌ای که از ۵۰ درصد افراد نمونه (فرد شماره ۱ تا فرد شماره ۱۱۴) برای انجام تحلیل اکتشافی و از ۵۰ درصد دیگر (فرد شماره ۱۱۵ تا فرد شماره ۲۲۸) برای انجام تحلیل تاییدی استفاده شد.

با توجه به جدول شماره ۲ نتایج زیر حاصل گردید:

*** شاخص کفایت نمونه (KMO) بالاتر از ۰/۷۷۹ و به میزان ۵۸۵,۹۱۷ بدست آمد که از

لحاظ آماری مقدراری مطلوب و قابل پذیرش می‌باشد.

*** از آن جایی که سطح معناداری در محدوده معناداری و کمتر از ۰/۰۰۱ بدست آمد لذا این

نتیجه حاصل شد که آزمون کرویت بارتملت با تقریب کای اسکوتر ۵۸۵,۹۱۷ و سطح

معناداری ۰/۰۰۰ از لحاظ آماری بسیار معنادار می‌باشد. بنابراین نمونه‌گیری انجام شده در این

پژوهش دارای کفایت کافی بوده است.

جدول ۲: آزمون کایرز مایر-اولکین و بارتلت

۰/۷۷۹	شاخص کفایت نمونه‌گیری	
۵۸۵/۹۱۷	تقریب کای اسکوئر	آزمون کرویت بارتلت
۶۶	درجه آزادی	
...	سطح معناداری	

برای انجام تحلیل مؤلفه‌های اصلی از روش چرخش واریماکس استفاده شد. مطابق با مندرجات جدول شماره ۳ نتایج پس از اجرای تحلیل عاملی با استفاده از روش چرخش واریماکس به منظور استخراج عامل‌های مناسب از نظر تعداد و محتوا و در نظر گرفتن شاخص‌هایی مانند شاخص کفایت نمونه‌برداری ($KMO = 0/779$)، آزمون کرویت بارتلت ($585/917 = \text{بارتلت}$)؛ $P < 0/001$ ، ارزش ویژه اولیه برای عامل اول $4/555$ ، برای عامل دوم $1/802$ و برای عامل سوم $2/413$ حاصل شد. چرخش مجموع مربعات بارها برای عامل اول $2/948$ ، برای عامل دوم $2/525$ و برای عامل سوم $2/413$ بدست آمد. درصد تبیین واریانس چرخش مجموع مربعات بارها برای عامل اول $24/567$ ، برای عامل دوم $21/043$ و برای عامل سوم $20/111$ حاصل شد. بار عاملی بالاتر از $0/3$ و با داشتن دست کم سه گویه در یک عامل، مشخص شد که پرسشنامه از ۳ عامل اشباع شده است. این ۳ عامل بر روی هم در حدود $65/720$ درصد واریانس را تبیین می‌کنند.

ارزش‌های ویژه ۳ عامل بزرگتر از یک بوده و درصد پوشش واریانس مشترک بین متغیرها برای این ۳ عامل بر روی هم $65/720$ درصد کل واریانس متغیرها را تبیین می‌کند. افزون بر این، مقدار KMO برابر با $0/779$ و سطح معنادار بودن مشخصه آزمون کرویت بارتلت نیز $0/001$ است. بنابراین، بر پایه هر دو ملاک می‌توان نتیجه گرفت که اجرای تحلیل عاملی براساس ماتریس همبستگی حاصل در گروه نمونه مورد مطالعه، قابل توجیه خواهد بود. علاوه بر این، برون‌داد اولیه نیز نشان می‌دهد که مقدار دترمینان ماتریس همبستگی، عددی غیرصفر است که نشان می‌دهد بر پایه این داده‌ها می‌توان به استخراج عامل‌ها اطمینان کرد.

جدول ۳: مشخصه‌های نهایی تحلیل عاملی برای استخراج عوامل

عامل	ارزش ویژه اولیه			استخراج مجموع مربعات بارها			چرخش مجموع مربعات بارها		
	جمع	درصد	تراکمی	جمع	درصد	تراکمی	جمع	درصد	تراکمی
۱	۴,۵۵۵	۳۷/۹۶۰	۳۷/۹۶۰	۴/۵۵۵	۳۷/۹۶۰	۳۷/۹۶۰	۲/۹۴۸	۲۴/۵۶۷	۲۴/۵۶۷
۲	۱/۸۰۲	۱۵/۰۱۳	۵۲/۹۷۳	۱/۸۰۲	۱۵/۰۱۳	۵۲/۹۷۳	۲/۵۲۵	۲۱/۰۴۳	۴۵/۶۱۰
۳	۱/۵۳۰	۱۲/۷۴۷	۶۵/۷۲۰	۱/۵۳۰	۱۲/۷۴۷	۶۵/۷۲۰	۲/۴۱۳	۲۰/۱۱۱	۶۵/۷۲۰
۴	۰/۸۶۵	۷/۲۱۲	۷۲/۹۳۳						
۵	۰/۶۵۷	۵/۴۷۹	۷۸/۴۱۱						
۶	۰/۵۶۵	۴/۷۱۰	۸۳/۱۲۱						
۷	۰/۵۲۵	۴/۳۷۷	۸۷/۴۹۸						
۸	۰/۴۳۷	۳/۶۴۵	۹۱/۱۴۳						
۹	۰/۳۰۹	۲/۵۷۸	۹۳/۷۲۱						
۱۰	۰/۲۷۹	۲/۳۲۶	۹۶/۰۴۷						
۱۱	۰/۲۶۵	۲/۲۱۲	۹۸/۲۵۹						
۱۲	۰/۲۰۹	۱/۷۴۱	۱۰۰/۰۰۰						

مطابق با جدول (شماره ۴ بار عاملی سؤال‌ها در ماتریس عاملی و ماتریس چرخش یافته دست کم ۰/۳ و ترجیحاً بالاتر از آن بدست آمده است. عامل‌ها از اعتبار کافی برخوردار بوده، با توجه به بار عاملی بدست آمده سوالات شماره ۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۱۲ به ترتیب وزن عاملی از زیاد به کم، مربوط به عامل اول (مهارت‌های ارتباطی)، سوالات ۲، ۱، ۶ مربوط به عامل دوم (تصمیم‌گیری مسئولانه) و سوالات شماره ۳، ۴، ۵ مربوط به عامل سوم (خودمدیریتی) می‌باشند.

جدول ۴: ماتریس چرخش عامل‌ها

شماره سوال	عامل‌ها
۱۱	۰/۸۶۱
۱۰	۰/۸۰۳
۹	۰/۷۴۴
۸	۰/۶۵۴

	۰/۳۳۱	۷
	۰/۵۱۶	۱۲
	۰/۸۲۰	۲
	۰/۷۹۱	۱
	۰/۶۸۰	۶
۰/۸۲۷		۳
۰/۸۲۳		۴
۰/۷۷۵		۵

به منظور تایید عوامل شناسایی شده در نتیجه انجام چرخش مایل در نرم افزار SPSS، از تحلیل حداکثر درست نمایی از نرم افزار Lisrel نسخه 8.72 استفاده شد. با توجه به نتایج به دست آمده، بتای مشخصه‌ها در سطح قابل قبولی هستند و مدل با داده‌ها برازش مناسبی دارد. سؤال‌ها متجانس هستند و حداقل ۳ عامل زیربنایی برای سؤال‌ها وجود دارد. در جدول ۵ نیز مقادیر حاصل شده برای مجذور کای (Chi-square)، درجه آزادی (df)، سطح معناداری (sig) ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (RMSEA)، شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص تعدیل شده نیکویی برازش (AGFI)، شاخص متناسب هنجار مناسب (NFI)، شاخص قیاسی متناسب (CFI)، شاخص متناسب افزایشی (IFI)، شاخص متناسب نسبی (RFI) و ریشه میانگین مربعات باقیمانده استاندارد شده (Standardized RMR) درج گردیده است.

جدول ۵: شاخص‌های برآورد شده در الگوی اندازه‌گیری مدیریت عواطف و احساسات

Sig	df	Chi-square	GFI	RMSEA	AGFI
۰/۰۰۰	۵۱	۱۳۲/۴۰	۰/۸۴	۰/۱۲	۰/۵۵
CFI	NFI	RFI	IFI	Std. RMR	
۰/۹۳	۰/۹۰	۰/۸۷	۰/۹۳	۰/۰۸۱	

به منظور محاسبه پایایی پرسشنامه نیز از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید. مطابق با جدول ۶ مقدار آلفا برای عامل اول (تصمیم‌گیری مسئولانه) به میزان ۰/۸۰۵ (برای ۳ سوال)، برای عامل دوم (خودمدیریتی) به میزان ۰/۷۹۸ (برای ۳ سوال) و برای عامل سوم (مهارت‌های ارتباطی) به میزان ۰/۸۳۳ و پایایی کلی پرسشنامه نیز به میزان ۰/۸۷۵ بدست آمد. همچنین میزان پایایی در

صورت حذف سوال نیز در جدول ۷ تا جدول ۹ محاسبه گردیده است. با توجه به این که پایایی پرسشنامه بالاتر از ۰/۷ حاصل شده، لذا پرسشنامه از پایایی قابل قبولی برخوردار می‌باشد.

جدول ۶: محاسبه پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ

عامل	تعداد سوالات	مقدار آلفای کرونباخ
تصمیم‌گیری مسئولانه	۳	۰/۸۰۵
خود مدیریتی	۳	۰/۷۹۸
مهارت‌های ارتباطی	۶	۰/۸۳۳
مجموع	۱۲	۰/۸۷۵

مطابق با مندرجات جدول ۷ بیشترین تأثیر بر مقدار پایایی در عامل "تصمیم‌گیری مسئولانه" را سوال شماره ۶ دارد که در صورت حذف پایایی را به مقداری بالاتر از ۰/۸۲ می‌رساند.

جدول ۷: آمارشناسی کل سوالات برای عامل "تصمیم‌گیری مسئولانه"

شماره سوال	مقیاس میانگین در صورت حذف سوال	مقیاس واریانس در صورت حذف سوال	همبستگی نمره هر سوال با نمره کل	آلفای کرونباخ در صورت حذف سوال
۱	۶/۱۱	۱/۲۷۹	۰/۶۸۳	۰/۶۹۹
۲	۶/۱۰	۱/۱۹۸	۰/۷۱۹	۰/۶۵۸
۶	۶/۱۸	۱/۵۰۵	۰/۵۶۰	۰/۸۲۲

مطابق با مندرجات جدول ۸، بیشترین تأثیر بر مقدار پایایی در عامل "خودمدیریتی" را سوال شماره ۳ دارد که در صورت حذف پایایی را به مقداری بالاتر از ۰/۷۴ می‌رساند.

جدول ۸: آمارشناسی کل سوالات برای عامل "خودمدیریتی"

شماره سوال	مقیاس میانگین در صورت حذف سوال	مقیاس واریانس در صورت حذف سوال	همبستگی نمره هر سوال با نمره کل	آلفای کرونباخ در صورت حذف سوال
۳	۵/۷۵	۱/۶۶۲	۰/۶۲۰	۰/۷۴۹
۴	۵/۸۴	۱/۷۰۲	۰/۶۵۸	۰/۷۱۰
۵	۵/۷۷	۱/۶۱۳	۰/۶۵۱	۰/۷۱۶

مطابق با مندرجات جدول ۹ بیشترین تأثیر بر مقدار پایایی در عامل "مهارت‌های ارتباطی" را سوال شماره ۷ دارد که در صورت حذف پایایی را به مقداری بالاتر از ۰/۸۳ می‌رساند.

جدول ۹: آمارشناسی کل سوالات برای عامل "مهارت‌های ارتباطی"

شماره سوال	مقیاس میانگین در صورت حذف سوال	مقیاس واریانس در صورت حذف سوال	همبستگی نمره هر سوال با نمره کل	آلفای کرونباخ در صورت حذف سوال
۷	۱۵/۶۲	۵/۶۸۱	۰/۴۷۲	۰/۸۳۳
۸	۱۵/۷۹	۵/۴۳۸	۰/۶۱۲	۰/۸۰۵
۹	۱۵/۶۲	۵/۲۰۶	۰/۶۴۹	۰/۷۹۸
۱۰	۱۵/۸۵	۵/۳۰۲	۰/۶۵۸	۰/۷۹۶
۱۱	۱۵/۷۵	۴/۹۹۹	۰/۶۹۰	۰/۷۸۸
۱۲	۱۵/۸۵	۵/۴۹۳	۰/۵۶۲	۰/۸۱۵

بحث و نتیجه گیری

جهت بررسی روایی پرسشنامه از تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از چرخش واریماکس و نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ استفاده شد. همچنین به منظور تایید عامل‌های شناسایی شده توسط چرخش واریماکس، از تحلیل عاملی تاییدی با روش حداکثر درست نمایی با نرم افزار لیزرل نسخه ۸/۷۲ استفاده گردید.

نتایج نشان داد شاخص کفایت نمونه (KMO) بالاتر از ۰/۷ و به میزان ۰/۷۷۹ بدست آمد که از لحاظ آماری مقداری مطلوب و قابل پذیرش می‌باشد. آزمون کرویت بارتلت با تقریب کای اسکوتر ۵۸۵/۹۱۷ سطح معناداری ۰/۰۰۰ از لحاظ آماری بسیار معنادار می‌باشد.

برای انجام تحلیل مؤلفه‌های اصلی از روش چرخش واریماکس استفاده شد. نتایج ارزش ویژه اولیه را برای عامل اول ۴/۵۵۵ برای عامل دوم ۱/۸۰۲ و برای عامل سوم ۱/۵۳۰ نشان داد. چرخش مجموع مربعات بارها برای عامل اول ۲/۹۴۸، برای عامل دوم ۲/۵۲۵ و برای عامل سوم ۲/۴۱۳ بدست آمد. درصد تبیین واریانس چرخش مجموع مربعات بارها برای عامل اول ۲۴/۵۶۷، برای عامل دوم ۲۱/۰۴۳ و برای عامل سوم ۲۰/۱۱۱ حاصل شد. بار عاملی بالاتر از ۰/۳ و با داشتن دست کم سه گویه در یک عامل، مشخص شد که پرسشنامه از ۳ عامل اشباع شده است. این ۳ عامل بر روی هم در حدود ۶۵/۷۲۰ درصد واریانس را تبیین کردند. بر پایه ملاک‌های مورد بررسی نتیجه گرفته شد که اجرای تحلیل عاملی بر اساس ماتریس همبستگی حاصل در گروه نمونه مورد مطالعه، قابل توجیه بودند. علاوه بر این، برون داد اولیه نیز نشان داد مقدار دترمینان ماتریس

همبستگی، عددی غیر صفر است که نشان می‌دهد بر پایه این داده‌ها می‌توان به استخراج عامل‌ها اطمینان کرد. همچنین با توجه به بار عاملی بدست آمده سوالات شماره ۱۱، ۱۰، ۹، ۸ به ترتیب وزن عاملی از زیاد به کم، مربوط به عامل اول (مهارت‌های ارتباطی)، سوالات ۲، ۱، ۶ مربوط به عامل دوم (تصمیم‌گیری مسئولانه) و سوالات شماره ۳، ۴ و ۵ مربوط به عامل سوم (خودمدیریتی) می‌باشند.

به منظور تایید عوامل شنا سایی شده در نتیجه انجام چرخش واریمکس در نرم افزار SPSS، از تحلیل عاملی مرتبه اول با حداکثر در ست‌نمایی با کمک نرم افزار لیزرل استفاده شد. نتایج نشان داد در مدل ارائه شده مقدار کای اسکوئر به میزان $132/40$ ، مقدار سطح معناداری $0/001$ ، RMSEA به مقدار $0/12$ ، نسبت کای اسکوئر به درجه آزادی به مقدار 51 ، GFI به مقدار $0/84$ و میزان CFI به مقدار $0/93$ بدست آمده است. لذا مدل پیشنهادی تایید گردید. همچنین شاخص‌های NFI ($0/90$)، RFI ($0/87$) و IFI ($0/93$) برای مدل مناسب گزارش شدند.

به منظور محاسبه پایایی پرسشنامه نیز از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید که مطابق با آن مقدار آلفا برای عامل اول (پافشاری) به میزان $0/738$ (برای ۳ سوال)، برای عامل دوم (خودمدیریتی) به میزان $0/823$ (برای ۳ سوال) و برای عامل سوم (مهارت‌های ارتباطی) به میزان $0/820$ (برای ۶ سوال) و پایایی کلی پرسشنامه نیز به میزان $0/847$ بدست آمد.

در این پژوهش برای انجام تحلیل مؤلفه‌های اصلی هم از تحلیل اکتشافی (از روش چرخش واریماکس) و هم از تحلیل تاییدی استفاده شده است. با توجه به بار عاملی بدست آمده سوالات شماره ۱، ۲، ۶ مربوط به عامل تصمیم‌گیری مسئولانه، سوالات ۳، ۴، ۵ مربوط به عامل خودمدیریتی و سوالات شماره ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲ مربوط به عامل مهارت‌های ارتباطی بودند. این نتیجه دقیقاً با نتایج واگنر، آزار، روربرک (۱۹۹۱) همخوانی داشته است. همچنین با نتایج پژوهشگرانی همچون هوردمپسی و سندلر و نیز پژوهش بالتر بارنز (۲۰۱۳) نیز همپوشانی داشته است.

شرکت پژوهشی فمیلی تاک و همکارانش در پژوهش خود دریافتند که تحلیل عاملی تاییدی، سه عامل اصلی از نسخه اصلی را تایید کرد (مارتین-گارسیا و همکاران، ۲۰۱۶).

از آنجایی که تاکنون در آموزش و پرورش ایران پژوهشی بر مبنای بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه مدیریت عواطف و احساسات صورت پذیرفته است، لذا پیشنهاد می‌شود پژوهشی با این محوریت انجام شود تا در بخش پرورش معیاری جهت عملکرد مربیان قرار گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود نسخه ۳۳ خودمدیریتی نسخه ۴۲ سوالی تصمیم‌گیری مسئولانه و نسخه ۲۵ سوالی مهارت‌های ارتباطی در ایران اجرا و استانداردسازی گردد. علاوه بر این پیشنهاد می‌شود متغیرهای دیگر تاثیرگذار بر مدیریت عواطف و احساسات در نظریه‌ها و پیشینه‌ها شناسایی و به صورت میدانی

در جامعه امروزی مورد بررسی قرار گرفته، مهم‌ترین عوامل شناسایی راهکارهایی مناسب در جهت حفظ سلامت روانی کودکان ارائه گردد.

به طور کلی از آنجایی که نتایج پژوهش حاضر نشان داد نسخه فارسی پرسشنامه مدیریت عواطف و احساسات در فراگیران مرکز فراموز از خصوصیات روان سنجی قابل قبولی برخوردار است، لذا پژوهشگران می‌توانند از آن به عنوان ابزاری معتبر در پژوهش‌های روان‌شناختی و نیز اندازه‌گیری سبک‌های مختلف زندگی استفاده کنند.

منابع فارسی

- عبداللهی، زهرا. (۱۳۹۰). بررسی نقش تعدیل‌کننده عواطف مثبت و منفی و خودکارآمدی در اختلال اضطراب فراگیر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی تهران
- صداقت اصل، پریناز. (۱۳۹۰). نقش عامل‌های شخصیتی و باورهای غیرمنطقی در پیش‌بینی عواطف مثبت و منفی افراد اضطرابی غیربالینی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه گیلان.
- پروچاسکا، جیمز او. نورکراس، جان. سی. نظریه‌های روان‌درمانی. ترجمه: یحیی سیدمحمدی. (۱۳۸۹). تهران، رشد.
- احمدی، حمید. (۱۳۸۹). نقش واسطه‌ای راهبردهای تنظیم شناختی هیجان در رابطه بین عواطف مثبت و منفی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.
- سیف، علی‌اکبر. (۱۳۸۸). روان‌شناسی پرورشی نوین (روان‌شناسی یادگیری و آموزش) (ویرایش ششم)، تهران: نشر دوران.
- تعویقی، میترا، کاکاوند، علیرضا، حکمی، محمد. (۱۳۹۲). اثربخشی آموزشی گروهی مهارت حل مساله بر افزایش تحمل ابهام در نوجوانان. *مجله علوم رفتاری*، ۸، ۴، ۳۶۳-۳۷۱.
- سیف، علی‌اکبر. (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری. تهران: نشر دوران.
- خلعتبری، ج. (۱۳۹۰). مباحث اساسی در روان‌شناسی تربیتی. چاپ اول. تهران: نشر ساد.
- دودانگه حسن کیا ده، سوگل. (۱۳۹۱). رابطه بین خودکارآمدی و شادکامی با کمال‌گرایی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- فاتحی، یونس، آذرافروز، مریم و بختی، مجتبی. (۱۳۹۳). اهمال‌کاری تحصیلی و مدل پنج‌عاملی شخصیت. *مشاور مدرسه*، دوره نهم، شماره ۴: ۲۹-۳۴.

- کریمی، یوسف. (۱۳۹۵). **روان‌شناسی اجتماعی (نظریه‌ها، مفاهیم و کاربردها)**، چاپ سی و چهارم، انتشارات ارسباران، ص ۳۳۶.
- امامی پور، سوزان. (۱۳۸۹). **بررسی تحولی سبک‌های تفکر در دانش آموزان و دانشجویان و رابطه آن با خلاقیت و پیشرفت تحصیلی**. رساله دکتری دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.

References

- Bandy, T. and K. Moore (2010). **Assessing self-regulation: A guide for out-of-school time program practitioners**. Washington, DC, Child Trends.
- Butler-Barnes, S., T. Chavous, et al. (2013). "African American adolescents' academic persistence: A strengths-based approach." *Journal of Youth and Adolescence* 42: 11431458.
- Chien, N., V. Harbin, et al. (2012). **Encouraging the development of key life skills in elementary school-age children: A literature review and recommendations to the Tauck Family Foundation** Washington, DC, Child Trends.
- Delale-O'Connor, L., C. Farley, et al. (2012). **Essential self-management skills: Summary of research**. Washington, DC, Child Trends
- Dereli-Iman, E. (2013). "Adaptation of social problem solving for children questionnaire in 6 age groups and its relationships with preschool behavior problems." *Educational Sciences: Theory & Practice* 13(1): 491-498.
- Guzman, L., S. Caal, et al. (2014). **Memo: Tauck Family Foundation-Social Competence Item Development and Pilot Project**. Bethesda, MD, Child Trends.
- Hoover-Dempsey, K. and H. Sandler (2010). **Final performance report for OERI grant # R305T010673: The social context of parental involvement**
- Gifford-Smith, M. E. and C. A. Brownell (2013). "Childhood peer relationships Social acceptance, friendships, and peer networks." *Journal of School Psychology* 41(4): 235284.
- Duckworth, A. and P. Quinn (2010). "Development and validation of the short grit scale (GritS)." *Journal of Personality Assessment* 91(2): 166-174.

